

Бондар Єлизавета Вікторівна,
студентка 2-го року навчання магістерської
програми «Право» факультету правничих наук
Національного університету
«Киево-Могилянська академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Волонтерська діяльність, яка є формою громадянської участі, є невід'ємною частиною соціально-гуманітарного реагування на кризові ситуації під час збройних конфліктів. В умовах сьогодення в Україні волонтери відіграють вирішальну роль у наданні необхідної допомоги як військовим, так і цивільному населенню.

Дослідження питання регулювання волонтерства на сьогодні є ключовим, оскільки воно покликане гарантувати захист прав волонтерів, а також забезпечити їх упорядкування, закріплення, охорону та реалізацію. У європейських країнах, зокрема Швейцарії та Молдові, вже сформувався підхід, за якими волонтерську працю має бути не лише належно врегульовано, а й заохочено, а волонтерів потрібно вважати повноцінними фахівцями¹. Відповідно, підтримку діяльності волонтерських рухів, що виходить зсереди, від народу, можна розглядати як вагомий

¹ Volunteerism and Legislation: A Guidance Note. *Inter-Parliamentary Union*. URL: <https://www.ipu.org/resources/publications/handbooks/2016-07/volunteerism-and-legislation-guidance-note> (дата звернення: 28.01.2024); *Volunteering Infrastructure in Republic of Moldova / Antonita Fonari, Sergiu Ostaf*. 2010. URL: <https://www.icnl.org/wp-content/uploads/Volunteering-Infrastructure-in-Europe.pdf> (дата звернення: 28.01.2024).

аргумент на користь того, що волонтерство стимулює формування у державі демократичних інститутів у контексті європейської інтеграції². Україна вже теж зробила перші кроки у напрямі унормування волонтерської діяльності: зокрема, 15 серпня 2022 р. Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про волонтерську діяльність” щодо підтримання волонтерської діяльності», який передбачає вирішення важливих аспектів, пов’язаних зі здійсненням волонтерської діяльності, зокрема в частині визначення форми підтримки волонтерів державою, розміру та порядку виплати одноразової грошової допомоги у випадку загибелі або інвалідності волонтера внаслідок поранення, а також закріплення вікового цензу для здійснення волонтерської діяльності³.

18

Упродовж останніх кількох років в Україні відбуваються помітні зміни у правовому регулюванні волонтерської діяльності, зумовлені запровадженням воєнного стану в країні та необхідністю забезпечити підтримкою військових і цивільне населення. Зокрема, останні зміни було затверджено постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану» від 05.09.2023 р. № 953 (набрала чинності 01.12.2023 р.)⁴. Цією постановою було запроваджено нові підходи до ввезення та роз-

² Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів / В. Потапенко, А. Двігун. *Центр внутрішньополітичних досліджень НІСД*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskooho-volonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh> (дата звернення: 28.01.2024).

³ Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. *Голос України*. 2011. 14 трав. (№ 86).

⁴ Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2023 р. № 953. *Офіційний вісник України*. 2023. № 87. Ст. 5038.

поділу гуманітарної допомоги в Україні під час воєнного стану.

Одним із ключових нововведень є скасування спрощеного режиму ввезення гуманітарної допомоги, передбаченого постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану» від 01.03.2022 р. № 174, на зміну якому введено нові процедури та вимоги до обліку та звітності, що їх розглядають як крок до більшої прозорості та відкритості в гуманітарній сфері. Зокрема, йдеться про зміни у порядку митного оформлення та припинення системи гарантійних листів: від 1 грудня 2023 р. оформлення гуманітарної допомоги здійснюється шляхом подання декларації про перелік товарів, які визнаються гуманітарною допомогою, а для безперешкодного перевезення гуманітарних вантажів тепер необхідно бути зареєстрованим у Єдиному реєстрі отримувачів гуманітарної допомоги, і кожній партії товару необхідно надавати унікальний код. Для гуманітарної допомоги товарів військового призначення та подвійного використання залишаються обов'язковими інші документи: декларація про перелік товарів, що визнаються гуманітарною допомогою, та дозвільний документ від Державної служби експортного контролю, за умови його необхідності, згідно з постановами Кабінету Міністрів від 20.11.2003 р. № 1807 та від 28.01.2004 р. № 86. Такі нововведення призначені для боротьби з можливими схемами зловживань, а також для впровадження більш ефективного контролю, обліку гуманітарної допомоги та прискорення доставлення допомоги.

Іншою суттєвою зміною є запровадження обов'язкової реєстрації юридичної особи як представника у разі надання гуманітарної допомоги іноземними донорами. Цю нову вимогу було запроваджено для кращого контролю та спрощення процесу імпорту та розподілу допомоги,

а також для запобігання будь-яким несправедливим або шахрайським схемам. Ця зміна особливо важлива в регіонах, які постраждали внаслідок воєнних дій, де потреба в допомозі є найбільш нагальною. Відповідно така норма робить процес імпорту та розподілу допомоги ефективнішим, а також мінімізує ризик неправомірного збуття допомоги.

Оновлені правила отримання гуманітарної допомоги також передбачають необхідність створення інвентаризаційного опису та подання звітності стосовно цільового використання отриманих товарів у 15-денний термін після перетину кордону. Ці нові норми введено для запобігання шахрайським схемам, коли під прикриттям гуманітарної допомоги ввозять товари, які потім реалізують або ж які не доходять до заявленого отримувача.

20

Зазначена постанова також проголошує перехід до електронного формату із 1 квітня 2024 р. для подання декларацій із переліком товарів, які ввозять в Україну. Цю декларацію можна буде подати в електронній формі через Єдиний державний інформаційний вебпортал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» або через автоматизовану систему реєстрації гуманітарної допомоги. При цьому, автоматична реєстрація в Єдиному реєстрі отримувача гуманітарної допомоги відбуватиметься з моменту внесення необхідної інформації, і йому надаватимуть унікальний номер. Введення єдиної автоматизованої системи, яка стане центральним майданчиком для оформлення гуманітарної допомоги, покликане спростити процес контролю та розподілу, що є ключовим елементом забезпечення ефективності волонтерської діяльності. Такий крок визначається необхідністю впровадження сучасних технологій для забезпечення точного обліку допомоги та запобігання випадкам зловживання, наприклад у разі ввезення гуманітарної допомоги та зазначення вигаданих отримувачів заради подальшого нецільового використання допомоги.

Ефективною відповіддю на такі порушення є впровадження системи відповідальності за прозорий розподіл отриманих вантажів. Отримувачам допомоги встановлено строк 90 календарних днів для подання відомостей про розподіл допомоги. У разі пропущення цього строку вважатимуть, що вантажі використано не за призначенням. Наслідком неподання звіту є автоматичне блокування облікового запису, що унеможливує подання декларації та розподілу гуманітарних вантажів, і втрата статусу отримувача гуманітарної допомоги. Повторна реєстрація можлива лише після шести місяців від дати втрати статусу.

Отже, перспективи розвитку волонтерської діяльності в Україні зумовлено необхідністю узгоджених зусиль влади, волонтерів і благодійників для забезпечення ефективною та справедливою гуманітарної допомоги в умовах воєнного конфлікту. Водночас, зазначені законодавчі зміни визначають новий рівень волонтерської діяльності в Україні в умовах воєнного стану. Їхня мета — забезпечити ефективність і справедливість гуманітарної допомоги, а також уникнути недобросовісних схем і забезпечити контроль за цільовим використанням отриманих ресурсів.